

Прогресс, 1995. – С. 143-184. *Литвинко О.А.* Слововірні та семантичні характеристики англійської термінологічної підсистеми машинобудування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / О.А. Литвинко. — Х., 2007. — 20с. *Лукашинец Е.Г.* Когнитивные особенности вторичной языковой системы / Е.Г. Лукашинец // Материалы 2-ой Международной школы-семинара по когнитивной лингвистике “Когнитивная семантика”. – Тамбов: Изд-во ТГУ. – 2000. – С. 104-106. 16. Маслова В.А. Когнитивная лингвистика / В.А. Маслова. – Минск: ТетраСистемс, 2004. – 35 с. *Махницкая Е.Ю.* Метафора в профессиональном языке экономистов / Е.Ю. Махницкая // Актуальные проблемы филологии и методики преподавания: Межвуз. сб. науч.ст. – Ростов-на-Дону: Ростовский государственный университет, 2001. – С. 67-71. *Минский М.* Остроумие и логика когнитивного бессознательного / М. Минский // НЗЛ. – Вып. XXIII. – Когнитивные аспекты языка. – М.: Прогресс, 1988. – С. 281-310. *Петренко Т.Ф., Слепакова М.Б.* Метафора в людическом аспекте / Т.Ф. Петренко, М.Б. Слепакова // Материалы докладов Международной научной конференции “Форма, значение и функции единиц языка и речи”. – Минск: Изд-во МГЛУ. – 2002. – С. 183-185. *Полина А.В.* Использование метафоры в процессе концептуализации понятия “Бог” / А.В. Полина // Вісник Харківського національного університету. Сер. романо-германська філологія. – 2001. - № 537. – С. 166-171. *Попова А.О.* Когнітивна метафора та її типи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “загальне мовознавство” / А.О. Попова. – Донецьк, 2003. – 20 с. *Рахилина Е.В.* Пространственные концепты в теории когнитивной семантики / Е.В. Рахилина // Материалы 2-ой Международной школы-семинара по когнитивной лингвистике “Когнитивная семантика”. – Тамбов: Изд-во ТГУ, 2000. – С. 8 - 10. *Рахилина Е.В.* Основные идеи когнитивной семантики / Е.В. Рахилина // Современная американская лингвистика: фундаментальные направления. – М.: Едиториал УРСС, 2002. – С. 370-388. *Селиванова Е.А.* Когнитивная ономазиология / Е.А. Селиванова. – К.: Фитосоцицентр, 2000. – 247 с. *Талько С.В.* Антопометрично марковані метафоричні значення фітонімів та їхній символізм (на матеріалі української та англійської мов) / С.В. Талько // Проблеми зіставної семантики: Зб. наук. ст. – Вип. 7. – К.: КНЛУ, 2005. – С. 218-223. *Телия В.Н.* Метафора как модель смыслопроизводства и ее экспрессивно-оценочная функция / В.Н. Телия // Метафора в языке и тексте. – М.: Наука, 1988. – С. 26-52. *Ченки А.* Конструкции, метафоры и слияние концептов / А. Ченки // Материалы 2-ой Международной школы-семинара по когнитивной лингвистике “Когнитивная семантика”. – Тамбов: Изд-во ТГУ, 2000. – С. 6-8. *Ченки А.* Семантика в когнитивной лингвистике / А. Ченки // Современная американская лингвистика: Фундаментальные направления. – М.: Едиториал УРСС, 2002. – С. 341-369. *Шафиков С.Г.* Типология лексических систем и лексико-семантических универсалий / С.Г. Шафиков. – Уфа: Изд-во БГУ, 2000. – 259 с. *Якимчук Л.Д.* Метафора в культуре постмодерн / Л.Д. Якимчук // Материалы 6-й Международной конференции “Язык и культура”. - Т. 1. - К.: Ин-т международных отношений. - 1998. – С. 173-183.

Словники

OED – Oxford English Dictionary / ed. by James A. H. Murray, Henry Bradley, W.A. Craigie, C.T. Onions. – Oxford: Oxford University Press, 1970. – V. I - XII. **W** – Webster’s Third New International Dictionary of the English Language. – Encyclopedia Britanica, 1981. – V. I - III. **C** – Cambridge International Dictionary of English. – Cambridge : Cambridge University Press, 1983. – 1773 p. **GLDLF** – Grand Larousse de la Langue Française. – Paris: Librairie Larousse, 1971. – V. I - VI. **DLF** – Littré E. Dictionnaire de la Langue Française. – Paris: P. Hachette, 1984. – V. I - IV. **PRDLF** – Le Petit Robert Dictionnaire de la Langue Française. – Paris: Dictionnaires Le Robert: Paris, 1996. – 2432 p. **ССРЛЯ** – Словарь современного русского литературного языка. – М.: Изд-во АН СССР, 1950 – 1965. – Т. 1 - 17. **СРЯ** – Словарь русского языка / под. ред. А.П. Евгеньева. - М.: Изд-во Русский язык, 1981 – 1984. – Т. 1-4. **СУМ** – Словник української мови / І.К. Білодід, А.А. Бурячок, В.О. Винник та ін.: У 11 т. – К.: Наукова думка, 1970 – 1980. **НТСУМ** – Новий тлумачний словник української мови / В. Ярменченко, О. Сліпущко: У 4 т. – К.: Аконті, 1998.

БЕСПАЛА Л. В.

(Запорізький національний університет)

КЛЮЧОВІ КОНЦЕПТИ НЕГОМОГЕННОЇ КУЛЬТУРИ ТА МЕТОДИКА ЇХ ВИЯВЛЕННЯ

Статтю присвячено проблемі виявлення ключових концептів культури. Розглядаються та систематизуються критерії визначення ключового статусу концептів, релевантних для негомогенної лінгвокультури.

Ключові слова: мовна картина світу, ключові концепти культури, ключові слова культури.

Беспала Л. В. Ключевые концепты негомогенной культуры и методика их выявления. Статья посвящена проблеме выявления ключевых концептов культуры. Рассматриваются и систематизируются критерии определения ключевого статуса концептов, релевантных для негомогенной лингвокультуры.

Ключевые слова: языковая картина мира, ключевые концепты культуры, ключевые слова культуры.

Bespalaya L.V. Key concepts of heterogeneous culture and methods of their identification. The article deals with the issue of key concepts of culture. Special attention is paid to the criteria relying on which the key concepts of heterogeneous culture can be determined.

Key Words: language world view, key concepts, key words of culture.

Останнім часом у центрі уваги лінгвістів перебувають корелятивні зв'язки між мовою, культурою та ментальністю. У зв'язку з цим активно вивчаються мовні картини світу, а також їх структурні елементи – лінгвокультурні концепти. Дослідженні фрагменти мовних картин світу різних етнічних спільнот, розроблені теоретичні питання та методики аналізу лінгвокультурних концептів [Вежбицкая 2001; Попова 2001; Стернин 2001; Карасик 2002; Воркачев 2005; Пименова 2006; Приходько 2008].

Дослідники відмічають той факт, що для кожної лінгвокультури властиві такі концепти, що мають особливий, ключовий статус: вони представляють виняткову значущість для відповідної етно-мовної спільноти, відбивають систему її цінностей та настанов, виражають колективну філософію, сприяють розумінню культури. Такі ментально-лінгвальні феномени активно досліджуються на базі різних мов

[Степанов 2001; Вежбицкая 2001; Шмелев 2002; Голубовская 2002; Воркачев 2005; Зализняк 2005; Томенчук 2008]. Проте питання стосовно критеріїв визначення ключових концептів культури залишається відкритим.

Метою цієї статті є огляд та систематизація критеріїв виявлення ключових концептів, релевантних для негомогенної лінгвокультури.

Вважаємо необхідним уточнити поняття «ключові концепти культури». Під «ключовими концептами культури» ми, вслід за В. А. Масловою, розуміємо такі «зумовлені відповідною культурою ядерні одиниці картини світу, що мають екзистенціальну значущість як для окремо взятої мовної особистості, так і лінгвокультурної спільноти в цілому» [Маслова 2001, с. 51]. До основних ознак ключових концептів відносимо значущість, тривалість існування, актуальність, одночасну універсальність та етнокультурну маркованість.

Очевидно, що набуття концептом значущості для певної лінгвокультурної спільноти передбачає його тривале існування в концептуальній системі мовців. Проте ключові концепти культури не обов'язково мають бути споконвічними. Вважаємо, що ключового характеру можуть, за певних сприятливих для того умов, набувати також запозичені концепти.

Актуальність ключових концептів культури передбачає регулярність їх актуалізації в різних ситуаціях спілкування. Ключові концепти культури, таким чином, корелюють не з одним типом дискурсу.

Одночасна універсальність та етнокультурна маркованість ключових концептів полягає в тому, що в їх основі містяться загальнолюдські поняття (такі як «щастя», «дружба», «любов»). Однак, у кожній культурі відповідні поняття отримують специфічні інтерпретації. Наприклад, за даними А. Вежбіцької [Вежбицкая 2001], концепти *FRIENDSHIP/ ДРУЖБА* в різних культурах (британській, австралійській, російській, польській) виявляють як спільні, так і відмінні ознаки, і тому не можуть розглядатися як ідентичні.

Звернемося до проблеми виявлення ключових концептів культури. Аналіз літератури з даного питання показав, що на сьогодні відсутні чіткі та надійні критерії, які б надали змогу визначити «інвентар» концептів, ключових для певної культури. При виявленні таких концептів використовується переважно метод інтроспекції, або «занурення в культуру»: дослідники керуються енциклопедичними знаннями про відповідну етнокультуру, про менталітет її носіїв, настанови, ціннісні орієнтації. На основі енциклопедичних даних спочатку висувається гіпотеза стосовно ключового характеру того чи іншого концепту, а згодом істинність цієї гіпотези перевіряється на мовних даних.

Метод інтроспекції ефективний здебільшого у випадку, коли дослідник є носієм культури, що вивчається. Адже в такому разі є змога покласти на власний культурний і лінгвістичний досвід та інтуїцію. Зовсім інший випадок представляє визначення ключових концептів чужої лінгвокультури. Опора лише на наявну культурологічну компетенцію в такому разі приховує в собі небезпеку хибної інтерпретації та суб'єктивних висновків.

Ситуація ще більше ускладнюється у випадку дослідження такої культури, що не має єдиної етнічної основи, оскільки функціонує в умовах перманентних етно-мовних контактів. Такою негомогенністю відрізняється культура англомовних країн Карибського регіону (КА), де протягом століть співіснують етнічні групи різного походження (автохтони, англійці, французи, іспанці, голландці, португальці, африканці, індійці та ін.). Тривале співіснування численних етно-мовних спільнот у КА призводить до формування «гібридних» форм комунікації (креолів) та гібридної, «креолізованої» культури (термін - [Chaudenson 2001; Brathwaite 2006]). Очевидно, самої лише культурної компетенції дослідника недостатньо для визначення концептів, ключових для такої негомогенної культури. Об'єктивність дослідження може бути досягнута лише за умов розробки чітких критеріїв виявлення таких концептів.

Пошук ключових концептів може бути здійснений двома шляхами: від ключового слова – імені концепту, або ж з опорою на критерій лінгвокультурної розробленості поняття, що входить до ядра концепту.

Перший шлях передбачає застосування принципу «ключових слів культури». Під «ключовими словами культури» розуміють слова, особливо важливі й показові для представників відповідної етно-мовної спільноти [Вежбицкая 2001; Голубовская 2002; Шмелев 2002; Зализняк 2005]. Такі одиниці організують навколо себе комплекс цінностей та настанов колективу мовців, одночасно «відбивають» і «формують» [Шмелев 2002, с. 12] спосіб мислення носіїв мови.

Отже, ключові слова культури є іменами ключових концептів. Виявлення таких одиниць є відправною точкою для подальшого визначення інших репрезентантів концепту, представлених дериватами та синонімами ключового слова.

У визначенні ключових слів культури дослідники [Вежбицкая 2001; Голубовская 2002] спираються на наступні критерії: загальноживаність, частотність у певній семантичній сфері (особливо у сфері емоцій або ж у галузі моральних суджень), активне залучення до фразеологізмів, паремій, наявність в інших типах прецедентних текстів.

Необхідно визнати, що не усі з вищенаведених критеріїв є надійними. Так, наприклад, частотність вжитку певної одиниці не обов'язково свідчить про значущість явища, що вона позначає, для відповідної лінгвокультурної спільноти [Стернин 2001]. Адже частотність лексем залежить від типу дискурсу та умов спілкування.

Не завжди є показовим для виділення ключових слів культури і принцип фразеологічної активності [Брысина 2005]. Значення фразеологізму, як відомо, не дорівнює сумі значень його компонентів. А отже, не зовсім вірно вбачати прямий зв'язок між компонентним складом фразеологізму й покладеним у його основу концептом.

Наведемо наступний приклад: в англійській мові КА (СЕ) фразеологічну активність виявляє одиниця *mouth*, що залучається більш ніж до 60 сталих словосполучень. Проте навряд чи можна розглядати таку одиницю як ключове слово культури. Фразеологічна активність лексеми *mouth* пов'язана з тим, що соматичний код культури є одним із універсальних засобів репрезентації різних фрагментів картини світу. У фразеологізмах СЕ з компонентом *mouth* реалізуються різні концепти: *GOSSIP* – *lick your mouth* “to join in wicked gossip”, *FLATTERY* – *got/ have sweet-mouth* “to be an able flatterer”, *ABUSE* – *air you mouth* “to speak aggressively or abusively and at length”, *FEAR* – *to send your heart through your mouth* “to startle and terrify you; to drive sudden fear into you”.

Репрезентація концепту часто здійснюється за рахунок фразеологізмів, до структури яких не входить його ім'я. Наприклад, нами було з'ясовано, що близько 40 фразеологізмів СЕ репрезентують концепт *GOSSIP*, хоча й не містять у якості структурного компонента його імені, наприклад: *have somebody's name all over the place* “to spread or cause slanderous gossip”, *give laugh for the pea-soup* “to chat and gossip instead of sharing in work” та ін..

Частотність ключових слів у пареміях також не є обов'язковою. Непредставленість імені концепту в прислів'ях та приказках може бути пов'язана з тим, що остаточно лінгвокультурний концепт сформувався пізніше, ніж паремійний фонд відповідної культури (див. [Рудакова 2001]). Окрім того, прислів'ям властива алегоричність. Концепти в пареміях, так само, як і у фразеологізмах, можуть репрезентуватися через концептуальні метафори.

Виявлення ключових концептів на основі ключових слів культури є ефективним. Наприклад, за цим принципом нами був виявлений ключовий для ямайської англомовної культури концепт *ANANCYISM* (“use of trickery to achieve success; the gaining of one's ends through cunning”). Ядерний репрезентант концепту – одиниця *anancy* “trickster” – є загальноживаною, поширена в прецедентних текстах (народних казках). Разом зі своїми дериватами *anancy* постійно фігурує в контекстах, що містять моральні судження носіїв відповідної культури. Одиниця *anancy* виявляє здатність виражати колективну філософію ямайців, про що свідчать типові лексичні сполучення (*our*) *anancy mentality*, (*our*) *Anancy ideology*, (*our*) *Anancy culture*: “We have an *Anancy culture*, a culture where everyone wants to beat the system and use tricks and shortcuts to get ahead. In *our Brother Anancy culture*, those who play by the rules get shafted” (Jamaica Gleaner 03.08.2008); “Let's be realistic, *our culture* follows the *Anansi ideology* which is mainly based on trickery” (Jamaica Gleaner 28.04.2003). Виявлення ключового слова *anancy* уможливило і визначення інших репрезентантів відповідного концепту (*anancyism*, *ginnal*, *ginnalism*, *samfie*, *samfiesm* та ін.)

Принцип ключових слів культури є результативним у випадку, коли концепт має чітко виражений ядерний репрезентант. Проте визначення такого центрального репрезентанту іноді є проблематичним. З'ясовано, що у концептів може бути більш ніж одне ім'я. Так, наприклад, дублетним є ім'я концепту австралійської культури *ALCHERINGA* / *DREAMTIME*, система імені якого представлена запозиченням та його корелятом на англійській основі [Козлова 2006]. Відомо також, що концептам властива варіативність, яка може спричинювати зміну його імені (див. [Воркачев 2005]).

Вищезазначені факти свідчать про необхідність пошуків інших шляхів виявлення ключових концептів культури. Таким може бути принцип «культурної розробленості» [Вежбицкая 2001, с. 27] поняття, що входить до ядра концепту. Цей шлях ґрунтується на загальноприйнятій думці про те, що лінгвокультурні концепти, є дисперсними, «розсіяними» у мовних знаках. Отже, при визначенні таких концептів доцільно звернути увагу на те, які поняття отримують у відповідній мові детальне й всебічне висвітлення. Показові та значущі концепти виявляють якнайбільшу «номінативну щільність» [Карасик 2002; Стернин 2001], тобто численність засобів репрезентації. Чим більшою є лексична диференціація певної денотативної сфери, тим більшу цінність має концепт, представлений сукупністю таких мовних засобів, для відповідної лінгвокультурної спільноти.

Проте номінативна щільність поняття не завжди корелює з його світоглядною значущістю. Зокрема, у СЕ номінативну щільність виявляють об'єкти місцевої природи. Флороніми та зооніми утворюють у СЕ протяжні синонімічні ряди, кількість компонентів яких може сягати 20 одиниць. Тим не менш, очевидним є той факт, що назви таких рослин як, наприклад, *eggplant* та *cerasee* не репрезентують значущих для культури концептів.

Вважаємо, що номінативна щільність може слугувати критерієм для виділення ключових концептів культури. Проте розгляду варті перш за все такі випадки, коли детальну лінгвокультурну розробленість виявляє певне абстрактне поняття. Адже ключові концепти культури – це ментальні сутності високого, або навіть «граничного» [Воркачев 2001, с. 48] ступеню абстрактності, скоріше світоглядні поняття, ніж окультурені реалії.

Правильність відбору ключових концептів, здійсненого на основі критерію номінативної щільності, вимагає верифікації. Така верифікація може бути здійснена шляхом інтерпретаційного аналізу контекстів, що містять судження представників відповідної культури про власний характер та ментальність. Ключовими є перш за все такі концепти, за яким стоять явища, що входять у національну рефлексію мовців, тобто визнаються невід'ємною складовою життя, кваліфікуються як цінності, або ж як антицінності.

Виявлення ключових концептів культури з опорою на лінгвокультурну розробленість поняття є ефективним тоді, коли концепт виявляє номінативну щільність, проте його центральний репрезентант не може бути встановлений на початковому етапі дослідження. Проілюструємо такий випадок на прикладі концептів спілкування, вербалізованих засобами СЕ.

На основі критерію номінативної щільності було визначено, що у СЕ культурно-розробленими є поняття, пов'язані зі спілкуванням. Увагу привертає той факт, що приблизно 37 % від усього корпусу регіонально-маркованих метамовних термінів позначають процес, результат або суб'єкта поширення недостовірної інформації про приватне життя інших людей. У сукупності такі одиниці утворюють лексико-тематичну групу «Плітки та їх поширення».

Поняття «плітки» / “gossip” зазнає у СЕ специфікації. Так, розрізняються плітки, в основі яких негативна неправдива інформація (*bad-talk* “malicious gossip or injurious half-truths”) та плітки-пусті розмови (*blag* “idle chat to while away time”), плітки скандального змісту (*konmè* “scandal, gossip, especially about scandal”), кумедні плітки (*kotè-sikotè-la* “gossip, usually of an amusing kind”).

Істотною є кількість не лише лексичних, але й фразеологічних одиниць на позначення поняття “gossip” (43 одиниці). Фразеологізми сприяють деталізації відповідної понятійної області, допомагають передати тонкі нюанси та специфічні прояви такої комунікативної поведінки, наприклад: «залучатися до обміну поганими думками та скандальними плітками про іншу людину» - *burst somebody's back / chat somebody's name / pass your mouth on somebody*; «спонукати людину шляхом привабливої розмови або пліток повідати секретну інформацію приватного змісту» - *pick somebody's mouth / pull somebody's tongue*; «розпускати плітки замість того, щоб працювати» - *give laugh for the pea-soup*.

Очевидно, що значне за обсягом номінативне поле, яке утворюють одиниці з семантичним компонентом “gossip”, репрезентує актуальний та значимий для карибської англосмовної спільноти концепт. Вважаємо, що іменем цього концепту є одиниця *gossip*, яка виступає гіперонімом по відношенню до інших лексичних репрезентантів, є загальноновживаною та стилістично нейтральною.

Ключовий характер концепту *GOSSIP* був перевірений нами шляхом інтерпретаційного аналізу суджень представників КА, що апелюють до відповідного концепту. Матеріалом стали тексти статей, опублікованих у інтернет-виданнях карибських ЗМІ за 2000 – 2010 роки, а також читацькі коментарі до даних статей.

Зазначимо, що концепт *GOSSIP* відзначається регулярністю актуалізацій. Можна стверджувати, що таке явище «пронизує» у КА усі сфери життя – особисте та суспільне, роботу та дозвілля, політику та спорт: “Here in T&T [Trinidad & Tobago] everyday life is dominated by gossip. Sport is no exception” (“Trinidad and Tobago Guardian” 13.05.09), “No matter what company you go to, people are the same. They gossip, criticise, ...” (“Jamaica Gleaner” 16.05.10), “...we Trinidadians/ Tobagonians relish the political gossip” (“Trinidad and Tobago Guardian” 07.08.10).

Текстові фрагменти, у яких здійснюється актуалізація концепту *GOSSIP*, свідчать про те, що карибська англосмовна культура є відкритою до спілкування, комунікативно-орієнтованою: “Jamaicans just love to chat. If only we could export the 'chat' then all our economic woes would be no more. ... We are never more animated than when we are chatting” (“Jamaica Observer” 19.05.2010). Носіями культури акцентується власна схильність до поширення інформації про особисте життя інших: “...if your friend's mom and family is not into gossip, then they are not Trinidadians” (“Trinidad and Tobago Guardian” 20.07.2010).

Висловлювання такого змісту є типовими для мешканців КА, що, на нашу думку, вказує на актуальність та значущість концепту *GOSSIP* для карибської англомовної культури й дозволяє визнати його ключовий статус.

Отже, виявлення ключових концептів культури може бути здійснене за принципом ключових слів культури та на основі критерію лінгвокультурної розробленості поняття, що входить до ядра концепту. Вибір шляху диктується самим матеріалом дослідження, а саме, наявністю чітко вираженого ключового слова (як у випадку з *ANANCYISM*), або ж навпаки, невираженістю ядерного репрезентанта при посиленій номінативній щільності поняття (як *GOSSIP*). Цінним засобом верифікації результатів відбору ключових концептів культури є інтерпретаційний аналіз висловлювань, що містять судження відповідної спільноти про власну культуру та ментальність.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у виявленні та аналізі ключових концептів карибської англомовної культури.

Література

- Брысина Е. В. Базовые концепты донского казачества и их отражение в диалектной фраземике / Е. В. Брысина // Культурные аспекты в языке и тексте : сб. науч. тр. – Белгород : Изд-во БелГУ, 2005. – С. 44 – 53. Вежбицкая А. Понимание культур через посредство ключевых слов / А. Вежбицкая ; пер. с англ. А. Д. Шмелева. – М. : Языки славянской культуры, 2001. – 288 с. Воркачев С. Г. Концепт счастья: понятийный и образный компоненты / С. Г. Воркачев // Известия АН. Серия литературы и языка. Т. 60. - № 6. – 2001. – С. 47 – 58. Воркачев С. Г. Вариативные и ассоциативные свойства телеономных концептов : монография / С. Г. Воркачев. – Волгоград : Парадигма, 2005. – 214с. Голубовская И. А. Этнические особенности языковых картин мира : монография / И. А. Голубовская – К. : Издательско-полиграфический центр «Киевский университет», 2002. – 293 с. Зализняк А. А. Ключевые идеи русской языковой картины мира / Анна А. Зализняк. И. Б. Левонтина, А. Д. Шмелев. – М. : Языки славянской культуры, 2005. – 524 с. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 480 с. Козлова Т. О. Лингвокультурные концепты в их специфике и взаимодействии / Т. О. Козлова // Единицы языка и их функционирование : межвуз. сб. науч. тр. – Саратов, 2006. – Вып. 12. – С. 137 – 145. Маслова В. А. Лингвокультурология : учебное пособие. – 2-е изд., стереотип. / В. А. Маслова. – М. : Академия, 2004. – 208 с. Пименова М. В. Введение в концептуальные исследования : учеб. пособие / М. В. Пименова, О. Н. Кондратьева. – Кемерово : Кузбассвузиздат, 2006. – 178 с. Попова З. Д. Очерки по когнитивной лингвистике / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – Воронеж : Истоки, 2001. – 192 с. Приходько А. М. Концепты і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 332 с. Рудакова А. В. Методика описания содержания концепта БЫТ в русском языке / А. В. Рудакова // Методологические проблемы когнитивной лингвистики : научное издание / под. ред. И. А. Стернина. – Воронеж : Воронежский государственный ун-т, 2001. – С. 121 – 126. Степанов Ю. С. Константы. Словарь русской культуры. – 2-е изд., исправ. и доп. / Степанов Ю. С. – М. : Школа «Языки русской культуры», 2001. – 990 с. Стернин И. А. Методика исследования структуры концепта / И. А. Стернин // Методологические проблемы когнитивной лингвистики : научное издание / под. ред. И. А. Стернина. – Воронеж : Воронежский государственный ун-т, 2001. – С. 58 – 65. Томенчук М. В. Варіантно зумовлена концептуалізація дійсності у сучасній англійській мові : автореф. дис. на здоб. наук. ступеню канд. філол. наук : 10.02.04 / М. В. Томенчук – Чернівці, 2008. – 20с. Шмелев А. Д. Русская языковая модель мира : Материалы к словарю. – М. : Языки славянской культуры, 2002. – 304 с. Brathwaite E. K. Creolization in Jamaica / Edward Kamau Brathwaite // The Post-Colonial studies Reader / B. Ashcroft, G. Griffiths, H. Tiffin. – New York : Routledge, 1995. – P. 202 – 205. Chaudenson R. Creolization of language and Culture / Robert Chaudenson; translated and revised by S. S. Mufwene, S. Pargman, S. Billings et al. – London : Routledge, 2001. – 360 p.

БЕХТА Т. О.

(Львівський національний університет імені Івана Франка)

РОЛЬ МЕНТАЛЬНИХ МОДЕЛЕЙ У КОГНІТИВНОМУ ОПРАЦЮВАННІ ТЕКСТУ

У статті розглядаються властивості, роль і функції ментальних моделей як засобів символічної репрезентації знань та інтерпретації тексту в порівнянні з іншими когнітивними структурами.

Ключові слова: ментальна модель, фрейм, скрипт, сценарій, концепт, фрейм загального знання, текстоспецифічний (жанровий) фрейм.

Бехта Т. А. Роль ментальных моделей в когнитивной обработке текста. В статье рассматриваются свойства, роль и функции ментальных моделей как средств символической репрезентации знаний и интерпретации текста в сравнении с другими когнитивными структурами.

Ключевые слова: ментальная модель, фрейм, скрипт, сценарий, концепт, фрейм общего знания, текстоспецифический (жанровый) фрейм.

Bechta T. O. Role of Mental Models in Cognitive Text Processing. The article dwells on the features, role and functions of mental models as means of symbolic knowledge representation and text interpretation in comparison to other cognitive structures.

Key words: mental model, frame, script, scenario, concept, general knowledge frame, text-specific (genre) frame.

У когнітивній лінгвістиці розум людини розглядається як символічна система, всі процеси якої відтворюються через символічні репрезентації. Такими репрезентаціями виступають когнітивні моделі,